

Орел Ю.Л.

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кулініч О.В.

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

ВПЛИВ ДЕРЕГУЛЯЦІЇ БІЗНЕСУ НА ПОВОЄННЕ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: ПУБЛІЧНО-УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ

Це дослідження спрямоване на визначення актуальних проблем регуляторного середовища й визначення шляхів покращення економічно-господарських процесів. Метою розвідки є встановлення основних проблем регуляторного середовища, які впливають на бізнес-спільноту України, а також визначення шляхів дерегуляції, що сприятимуть повосенному відновленню економіки. Результати дослідження показали, що головні проблеми регуляторного середовища, які потребують уваги, – це ліквідація корупції, збільшення доступності державних кредитних і пільгових програм, проведення податкової реформи зі зменшенням податкового тиску й судової реформи з покращенням регуляторного законодавства, оптимізація положень взаємодії з Державною податковою службою та іншими регуляторними органами. Висновком дослідження є те, що дерегуляція має одне з ключових значень для повосенного відновлення економіки України. Успішна реалізація дерегуляційних заходів в обраних напрямках може сприяти поліпшенню бізнес-середовища, залученню інвестицій, зростанню підприємництва й створенню нових робочих місць. Важливими факторами для цього є прискорення реформ, оптимізація адміністративних процедур, контроль і регулювання. Отримані результати можуть слугувати основою для подальшого планування й упровадження дерегуляції з метою досягнення стабільного економічного розвитку в повосенній Україні. Дослідження має практичне значення, оскільки містить конкретні рекомендації для поліпшення регуляторного середовища й сприяння відновленню економіки України після війни. Результати розвідки будуть корисними для уряду, регуляторних органів, бізнес-спільноти й інвесторів. Також їх можна використати для розроблення й упровадження ефективних політичних реформ, повернення іноземних інвестицій, стимулювання економічного зростання й покращення умов ведення бізнесу, що сприятиме створенню нових робочих місць, підвищенню конкурентоспроможності підприємств і залученню кредитних ресурсів.

Ключові слова: регуляторне середовище, дерегуляція, економічне відновлення, бізнес-спільнота, повосенне відновлення.

Постановка проблеми. Обмеження й надмірне втручання держави в господарську діяльність підприємств перешкоджають ефективному функціонуванню бізнесу, звужують його можливості для впровадження інновацій і розширення, а також впливають на економічний розвиток країни. Ця проблема виникає у зв'язку із недостатньою прозорістю, відсутністю ефективного контролю й регулювання, зайвим бюрократичним навантаженням, корупцією та іншими негативними явищами, які ускладнюють бізнес-процеси й перешкоджають створенню сприятливого середовища для підприємництва [1–3].

Дослідження дерегуляції бізнесу, враховуючи повосенну відбудову України, є доцільним, оскільки вона сприятиме економічному відновленню країни, зростанню привабливості для інвесторів і створенню робочих місць. Деретуляційні заходи спрощують біз-

нес-процеси, зменшують бюрократичні перешкоди й позитивно впливають на розвиток підприємництва, що є важливим фактором для успішного відновлення економіки країни після війни [4–6].

Зв'язок проблеми з важливими науковими й практичними завданнями полягає в необхідності розробки й упровадження ефективних стратегій дерегуляції, які сприятимуть створенню сприятливих умов для бізнесу. Наукові дослідження можуть встановити причини, механізми й наслідки державного втручання в господарську діяльність і визначити оптимальні шляхи дерегуляції. Практичні завдання полягають у впровадженні конкретних дерегуляційних заходів, забезпеченні координації між різними органами влади, залученні громадськості й бізнесу до процесу прийняття рішень і контролю за їхнім виконанням [7–9].

Важливими науковими завданнями є дослідження впливу дерегуляції на розвиток економіки, оцінка ефективності дерегуляційних заходів і розробка подальших стратегій у цьому напрямку. Практичні завдання включають впровадження справедливих й ефективних процедур, гарантування прозорості й відкритості, створення сприятливого середовища для бізнесу й забезпечення контролю дій влади. Розв'язання проблеми дерегуляції потребує комплексного підходу, враховуючи наукові дослідження, практичний досвід й активну участь громадськості й бізнесу. Важливо забезпечити ефективне спілкування й співпрацю між усіма зацікавленими сторонами для досягнення успішних результатів у галузі дерегуляції бізнесу [10–12].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз актуальних і релевантних публікацій, які стосуються дерегуляційних заходів й оцінки їхнього впливу на економічно-господарські процеси, дозволяє сформулювати відповідне фактажне підґрунтя для визначення адекватного дослідного вектору. Зокрема варто виокремити роботи таких авторів: А. Оура (A. Oura) [13] (про суперечливий аспект дерегуляції – доступ на ринки учасників, які надають неякісні послуги (товари)); Г. Ченг та Й. Лю (H. Cheng & Y. Liu) [14] (про вплив дерегулятивного заходу на скасування вимог до мінімального внеску в статутний капітал, який суттєво сприяє створенню підприємств і робочих місць, а також розширенню промислової бази й зниженню концентрації економічної діяльності, зміцнює конкурентоспроможність, стимулює інновації й економічне зростання в дерегульованих галузях); Ш. Лі (X. Li) [15] (про вплив дерегуляційної політики в банківському секторі, що викликає позитивні соціально-економічні ефекти); Г. Карленко та ін. (H. Karlenko et al.) [16] (про необхідність розвитку дерегуляційної політики, згідно з якою для забезпечення якісної трансформації економічних систем і досягнення стійкого розвитку необхідно враховувати фактори, що впливають на процеси дегінізації економіки, включно з підприємницькою активністю, ефективною регуляторною системою й інноваційністю, а практична реалізація результатів дослідження сприятиме створенню передумов для стабільного розвитку економічних систем на різних рівнях); К. М. Бух, С. Ейкмаєр та Є. Прієто (C. M. Buch, S. Eickmeier & E. Prieto) [17] (про позитивний тимчасовий вплив підвищеної конкуренції між банками, спричиненої дерегуляцією й можливістю географічного розширення, на економічну активність, позикову діяльність і ціни на житло, а також зміцнення передачі монетарної політики); М. Мехі та К. Коккіну (M. Mexi

& C. Kokkinou) [18] (про негативний вплив жорсткої державної регуляторної політики й перспективи застосування дерегуляторних заходів, заснованих на новітніх цифрових технологіях); К. Ванг, Й. Донг та Р. Же (C. Wang, Y. Dong & R. Ge) [19] (про те, що дерегуляція міжміського розширення міських комерційних банків призвела до зростання кредитного ризику регіонального банківського сектору в містах у зв'язку з посиленням конкуренції й стимулюванням ризикових поведінкових моделей, особливо в регіонах з високими рівнями відношення позик до депозитів і конкуренції в банківському секторі); Г. Базот (G. Bazot) [20] (про те, що дерегуляція фінансового сектору сприяла зниженню одиничних витрат фінансового посередництва в багатьох країнах, але міжнародні одиничні витрати залишилися стабільними у зв'язку зі зниженням ваги країн з низькими витратами в загальному виробництві, а також спостерігався негативний зв'язок між дерегуляцією й витратами, особливо залежно від ринкової сили банків); О. Могильний та ін. (O. Mohylnyi et al.) [21] (про особливості механізмів дерегуляції сільськогосподарського сектору в умовах воєнного стану з подальшою пропозицією перегляду стратегічних документів і впровадження радикальних змін механізмів боротьби з продовольчою кризою, а також про значущість досвіду дерегуляції для відновлення роботи товаровиробників й забезпечення продовольчої безпеки в умовах внутрішніх і зовнішніх загроз); Дж. Хелман (J. Hellman) [22] (про суперечливий вплив дерегуляційних заходів на систему інвестування *angel investing*, включно із застосуванням для її реалізації цифрових інструментів, що в підсумку не досягло бажаного соціально-економічного ефекту) та ін.

Наведені результати релевантних досліджень локально обмежені, суперечливо оцінюють дерегулятивні заходи, не враховують контекст військових загроз і не містять узагальнених стратегій розробки й імплементації дерегуляторної політики, що надзвичайно актуально для повоєнної України.

Мета дослідження – оцінка впливу дерегуляторних заходів на господарсько-економічні процеси й розробка адаптованих засад державної дерегуляторної політики для стимулювання розвитку бізнес-підприємництва в умовах повоєнного відновлення України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вплив дерегуляції бізнесу на повоєнне відновлення економіки України може мати значний позитивний ефект у публічно-управлінському аспекті. Деретуляція бізнесу – це процес зменшення дер-

жавного втручання в господарську діяльність і створення більш сприятливого середовища для розвитку підприємництва.

Публічно-управлінський аспект – це взаємозв'язок між державним сектором (публічною владою) і суспільством у сфері управління суспільними справами. Він охоплює процеси формування й реалізації публічної політики, участь громадян у процесі управління, а також вплив цих процесів на суспільство загалом.

З огляду на те, що державна регуляторна політика наразі вже має певні конкретні дії, оцінимо їхній вплив на українське бізнес-середовище.

Методологічна база дослідження складається з профільних статистичних масивів Кабміну України, Мінекономіки України, Мінфінансів України, Мінцифри України, Мінреінтеграції України, Державної регуляторної служби України, Держстату, Офісу з розвитку підприємництва та експорту, Центру розвитку інновацій, національного проекту Дія.Бізнес, агентства Advanter Group та інших. Вона формувалася з профільного опитування для 934 респондентів (СЕО українських підприємств) в період з 02.03.2022 до 10.04.2023.

На підставі результатів аналізу визначеної методологічної бази встановлено, що проблематика державної регуляторної діяльності входить

у топ 10 причин, що заважають відновленню й розвитку господарсько-економічної діяльності підприємств бізнес-спільноти України (див. рис. 1).

Відповідно до наведених аналітичних даних (див. рис. 1) значна кількість причин, що стають на заваді провадженню господарсько-економічної діяльності українській бізнес-спільноті (сукупно – 48,5%), пов'язані з поточною державною регуляторною політикою. Серед прямих завад, що виникають внаслідок взаємодії з державними регуляторами, українські підприємці переважно виділяють блокування податкових накладних, проблеми з митним супроводом, проблеми з персоналом (в контексті бронювання від призову) (див. рис. 2).

Водночас більшість підприємців протягом періоду широкомасштабної неспровокованої збройної агресії РФ проти України не скористались жодною програмою державної підтримки й дерегуляції (див. рис. 3). Також за результатами зазначеної методологічної бази встановлено, що більшість резидентів української бізнес-спільноти не користувались і не планують користуватись одним із дієвих дерегуляторних рішень – системою державних закупівель Prozorro (див. рис. 4).

Лише третина українського бізнесу відчуває позитивні зрушення щодо дерегуляції підприємницького простору (див. рис. 5).

Рис. 1. Рейтинг причин, які перешкоджають провадженню господарсько-економічної діяльності українськими підприємцями (завади, що є наслідком поточної державної регуляторної політики, виділені кольором)

Джерело: створено автором на підставі аналізу методологічної бази

Рис. 2. Рейтинг дій державних регуляторів, які блокують діяльність українських підприємців

Джерело: створено автором на підставі аналізу методологічної бази

Рис. 3. Рейтинг використання українською бізнес-спільнотою програм державної підтримки й дерегуляції (протягом періоду російської неспровокованої збройної агресії)

Джерело: створено автором на підставі аналізу методологічної бази

А ще український бізнес фіксує проблеми регуляції у сфері дозвільно-ліцензованої діяльності (див. рис. 6).

Отже, за аналізом профільних масивів даних наведеної методологічної бази (рис. 1–6) фіксуємо, що поточна державна регуляторна політика досі суперечливо впливає на український бізнес і не забезпечує повноти публічно-управлінських принципів дерегуляції (див. рис. 7).

Водночас спостерігаємо, що українські підприємці прагнуть до реформації державної регуляторної політики, зокрема шляхом прямої участі

в процесах формування законодавчих норм і дерегуляційних заходів, однак більшість резидентів української спільноти щодо вирішення цієї проблематики є індіферентними або відчувають адміністративний спротив (див. рис. 8).

За результатами аналізу профільних масивів даних зазначеної методологічної бази встановлено, що резиденти української бізнес-спільноти прагнуть до розв’язання таких головних проблем регуляторного середовища зі сторони відповідних державних інстанцій (за рейтингом запиту) – див. рис. 9.

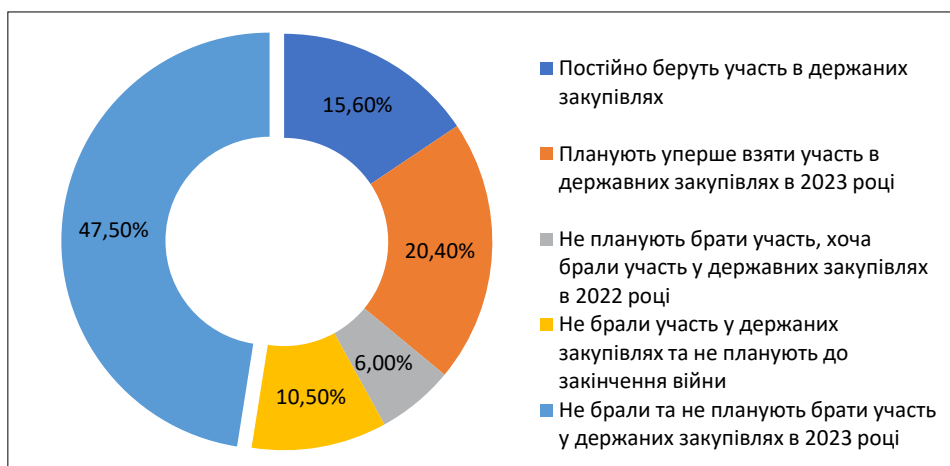

Рис. 4. Структура української бізнес-спільноти відносно використання централізованого дерегуляторного рішення – системи державних закупівель Prozorro

Джерело: створено автором на підставі аналізу методологічної бази

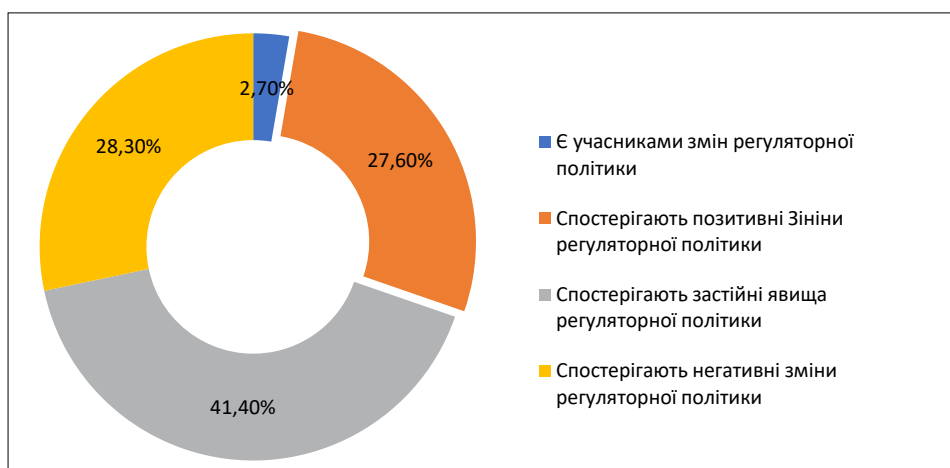

Рис. 5. Структура оцінки впливу поточної державної регуляторної політики на бізнес-процеси українських підприємств

Джерело: створено автором на підставі аналізу методологічної бази

Рис. 6. Рейтинг причин відмови у видачі дозвільно-ліцензійних документів українським підприємцям від профільних державних регуляторних інстанцій

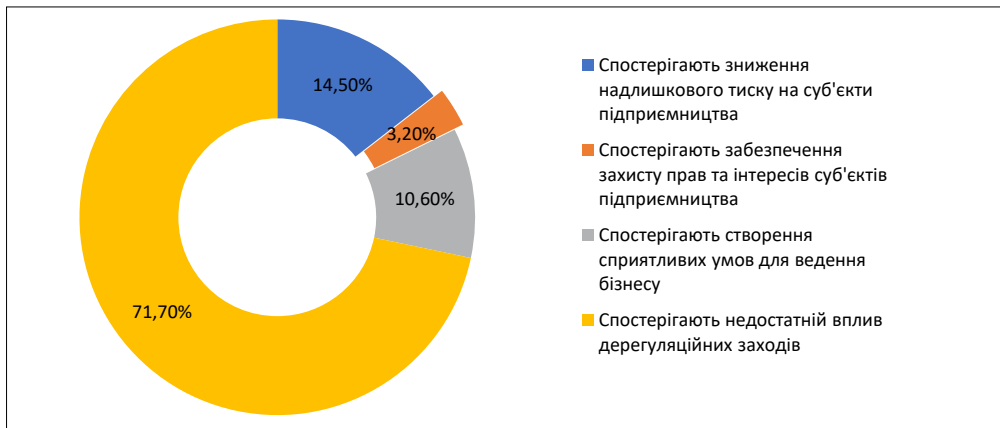

Рис. 7. Структура оцінки узагальненого впливу заходів з дерегуляції серед українських підприємств

Джерело: створено автором на підставі аналізу методологічної бази

Рис. 8. Структура українських підприємств за активністю щодо розробки дерегуляційних заходів

Джерело: створено автором на підставі аналізу методологічної бази

Рис. 9. Рейтинг першочергових заходів для оптимізації державної регуляторної політики за оцінкою експертних висновків серед резидентів української бізнес-спільноти

Джерело: створено автором на підставі аналізу методологічної бази

Загальне формулювання схематичного представлення впливу дерегуляції бізнесу на повоєнне відновлення економіки України виглядає так:

1. Зменшення бюрократичних обмежень й адміністративних процедур.
2. Створення сприятливого середовища для бізнесу.
3. Зростання фінансової стійкості й ефективного управління ресурсами.
4. Розвиток інновацій і технологічного прогресу.
5. Контроль і регулювання.

Ця схема відображає проблеми регуляторного середовища, які повинні бути вирішені за допомогою дерегуляції для сприяння повоєнному відновленню економіки України й розвитку підприємництва.

Висновки. За результатами поточного дослідження встановлені такі аспекти:

Резиденти української бізнес-спільноти визначили ключові проблеми регуляторного середовища, які потребують уваги державних регуляторних інстанцій. Серед них найважливіші такі: ліквідація корупції, збільшення доступності дер-

жавних кредитних і пільгових програм, податкова реформа зі зменшенням податкового тиску, судова реформа з оптимізацією регуляторного законодавства й оптимізація адміністративних процедур.

Реалізація дерегуляційних заходів потребує ефективного контролю й регулювання. Забезпечення адекватного контролю за діяльністю підприємств, встановлення ефективних механізмів регулювання й збереження стандартів безпеки й екологічних норм є важливими аспектами для успішної дерегуляції.

Після проведення дослідження планується продовжити роботу в таких напрямках: глибший аналіз кожного ідентифікованого вектора дерегуляції, враховуючи конкретні заходи й політики; додаткові розвідки для виявлення можливих викликів і перешкод; розробка плану впровадження дерегуляції, враховуючи визначення кроків, термінів і ресурсів; взаємодія із зацікавленими сторонами для підтримки й консенсусу; моніторинг та оцінка результатів впровадження; розширення отриманих результатів. Ці етапи сприятимуть успішній реалізації дерегуляції та досягненню найкращих результатів для повоєнного відновлення економіки України.

Список літератури:

1. Yates L. How platform businesses mobilize their users and allies: Corporate grassroots lobbying and the Airbnb 'movement' for deregulation. *Socio-Economic review*. 2023. URL: <https://doi.org/10.1093/ser/mwad028> (date of access: 11.07.2023).
2. Pye J., Rai A., Dong J. Q. Business value of information technology capabilities: an institutional governance perspective. *Information systems research*. 2023. URL: <https://doi.org/10.1287/isre.2023.1228> (date of access: 11.07.2023).
3. Liao C.-S. Deregulation, bank efficiency and economic cooperation across china–taiwan strait. *Journal of policy modeling*. 2023. URL: <https://doi.org/10.1016/j.jpolmod.2022.12.002> (date of access: 11.07.2023).
4. Müller W., Khrystoforova O. M., Lyashenko V. Post-War Reconstruction of Ukraine – Parallels of the Post-War Reconstruction of Germany. *International Journal of Academic Management Science Research (IJAMSR)*. 2022. Vol. 6. № 10. P. 267–271. URL: <https://openarchive.nure.ua/handle/document/21072> (date of access: 11.07.2023).
5. Lemishko O., Davydenko N., Shevchenko A. Strategic directions of the economic recovery of post-war Ukraine. *Journal of innovations and sustainability*. 2022. Vol. 6. № 2. P. 09. URL: <https://doi.org/10.51599/is.2022.06.02.09> (date of access: 11.07.2023).
6. Žuk P. The war in Ukraine: Consequences for the economy, labour class and equitable development in Europe and beyond. *The economic and labour relations review*. 2023. P. 1–14. URL: <https://doi.org/10.1017/elr.2023.18> (date of access: 11.07.2023).
7. Regulation and deregulation: striking a balance between control and entrepreneurial freedom / N. M. Shmygol et al. *Change management and innovation*. 2023. № 6. P. 44–47. URL: <https://doi.org/10.32782/cmi/2023-6-8> (date of access: 11.07.2023).
8. Lynch J. Does banking competition really increase credit for all? The effect of bank branching deregulation on small business credit. *SSRN electronic journal*. 2022. URL: <https://doi.org/10.2139/ssrn.4314680> (date of access: 11.07.2023).
9. Ye W. Research on the Impact of Government Financial Deregulation on Banking M&A. In *2022 International Conference on Economics, Smart Finance and Contemporary Trade (ESFCT 2022)*. 2022. P. 920–928. URL: https://doi.org/10.2991/978-94-6463-052-7_104 (date of access: 11.07.2023).
10. Viard V. B., Zhang G. Financial deregulation and ESG: impacts and mechanisms. *SSRN electronic journal*. 2023. URL: <https://doi.org/10.2139/ssrn.4399717> (date of access: 11.07.2023).
11. Abdelhamid D. M. International regulatory rivalry in open economies: the impact of deregulation on the US and UK financial markets. Routledge, 2017. URL: <https://doi.org/10.4324/9781315197883> (date of access: 11.07.2023).

12. Wang Y., Chen S., Yao J. Impacts of deregulation reform on PM2.5 concentrations: A case study of business registration reform in China. *Journal of cleaner production*. 2019. Vol. 235. P. 1138–1152. URL: <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2019.06.312> (date of access: 11.07.2023).
13. Oura A. Deregulation: why we should sometimes welcome even low-quality firms. *SSRN electronic journal*. 2023. URL: <https://doi.org/10.2139/ssrn.4393284> (date of access: 11.07.2023).
14. Cheng H., Liu Y. The effectiveness of entry deregulation: novel evidence from removing minimum capital requirements. *SSRN electronic journal*. 2022. URL: <https://doi.org/10.2139/ssrn.4182365> (date of access: 11.07.2023).
15. Li X. Bank Competition and Entrepreneurial Gaps: Evidence from Bank Deregulation. 2022. URL: <https://res.org.uk/wp-content/uploads/2022/11/11.pdf>. (date of access: 11.07.2023).
16. Public management of the detinization of economic relations in the conditions of globalization / H. Kaplenko et al. *Khazar journal of humanities and social sciences*. 2023. Vol. 26. № 1. P. 119–133. URL: <https://doi.org/10.5782/kjhss.2023.119.133> (date of access: 11.07.2023).
17. Buch C., Eickmeier S., Prieto E. Banking deregulation, macroeconomic dynamics and monetary policy. *Journal of financial stability*. 2022. P. 101057. URL: <https://doi.org/10.1016/j.jfs.2022.101057> (date of access: 11.07.2023).
18. M. Mexi, C. Kokkinou. Crisis, deregulation and the rise of the gig economy: Greek industrial relations and social partnership under stress? *Work and Employment Relations in Southern Europe: The Impact of De-regulation, Organizational Change and Social Fragmentation on Worker Representation and Action*. 2023. P. 93. URL: https://ideas.repec.org/h/elg/eechap/19388_5.html (date of access: 11.07.2023).
19. Wang C., Dong Y., Ge R. Bank branching deregulation and the credit risk of the regional banking sector: Evidence from city commercial banks in China. *Emerging markets review*. 2022. P. 100969. URL: <https://doi.org/10.1016/j.ememar.2022.100969> (date of access: 11.07.2023).
20. Bazot G. Deregulation and financial intermediation cost: an international comparison. *Journal of money, credit and banking*. 2023. URL: <https://doi.org/10.1111/jmcb.13019> (date of access: 11.07.2023).
21. Features of agrarian sector deregulation in the context of martial law: shocks in food security / O. Mohylnyi et al. *Sustainability*. 2022. Vol. 14. № 20. P. 12979. URL: <https://doi.org/10.3390/su142012979> (date of access: 11.07.2023).
22. Hellman J. Venture capitalists in miniature? Deregulation and equity crowdfunding in the United States. *Economy and society*. 2022. P. 1–24. URL: <https://doi.org/10.1080/03085147.2022.2044605> (date of access: 11.07.2023).

Orel Yu.L., Kulinich O.V. THE EFFECT OF BUSINESS DEREGULATION ON THE POST-WAR RECOVERY OF THE ECONOMY OF UKRAINE: THE PUBLIC AND ADMINISTRATIVE ASPECT

This research aims to identify the current issues in the regulatory environment and determine ways to improve economic processes. The objective of the study is to identify the main problems in the regulatory environment that affect Ukraine's business community and determine deregulation strategies that will contribute to post-war economic recovery. The research findings indicate that the key issues in the regulatory environment requiring attention include combating corruption, enhancing the accessibility of government credit and preferential programs, implementing tax reforms to reduce tax burden, carrying out judicial reforms to optimize regulatory legislation, and optimizing the interaction with the State Tax Service and other regulatory bodies. The conclusion of the study emphasizes the crucial role of deregulation in Ukraine's post-war economic recovery. Implementing deregulation measures in the identified areas can enhance the business environment, attract investments, stimulate entrepreneurship, and create new job opportunities. Accelerating reforms, streamlining administrative procedures, and ensuring effective control and regulation are essential factors for successful implementation of deregulation initiatives. The obtained results can serve as a basis for future planning and implementation of deregulation measures to achieve stable economic development in post-war Ukraine. The research holds practical significance as it provides specific recommendations for improving the regulatory environment and promoting post-war economic recovery in Ukraine. The research findings are valuable for the government, regulatory bodies, business community, and investors. The results can be utilized to develop and implement effective policy reforms, attract foreign investments, stimulate economic growth, and improve business conditions, ultimately leading to the creation of new job opportunities and enhancing the competitiveness of enterprises by attracting credit resources.

Key words: regulatory environment, deregulation, economic recovery, business community, post-war reconstruction.